

berishni talab qilishadi. Shunday qilib, ta'lim texnologiyasi – bu ta'limni amalga oshirishning usuli hisoblanadi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida quyidagi pedagogikaga ixtisoslashgan tushunchalarning ta'rifini anglashni taqazo etadi:

- *Jismoniy tarbiya ta'limi* – bu insonni maqsadga yo'naltirilgan jismonan shakllanishidir;

- *Jismoniy tarbiyalanish* – bu shaxsni jismoniy barkamollikka erishish nuqtai nazaridan maqsadga erishishni yo'naluvchanlikni shakllantirishdir [1];

- *Jismoniy tarbiyaga o'qitish* – bu jismoniy barkamollikka erishishning ijtimoiy tajribasini o'zlashtirish maqsadida maqsadga yo'naltirilgan bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirish;

- *Jismoniy tarbiya ta'limi natijasi* – bu jismoniy tarbiyaning maqsadli mohiyati sifatida ifodalangan jismoniy barkamollikka erishish darajasidir [2];

- *Jismoniy barkamollik (keng ma'nodagi ushbu tushuncha)* – bu maqsadga yo'naltirilgan garmonik rivojlangan inson organizmini shakllantirishdan iborat bo'lgan jismoniy tarbiyaning maqsadli mohiyatidir.

Tabaqalashgan jismoniy tarbiya ta'limi – bu insonning individual qobiliyatlarini rivojlantirish orqali uni maqsadga yo'naltirilgan jismonan shakllantirishdir.

Tabaqalashgan jismoniy tarbiya ta'limi texnologiyasi – bu tabaqalashgan jismoniy tarbiya ta'limining mazmunini ta'limning maqsadiga effektiv yo'l bilan erishishning vositalar tizimi, usullari va tashkiliy shakllari orqali amalga oshirish jarayonidir.

O'quv jarayonining texnologik tuzilishini tushunish uchun kalit – bu ketma-ket aniq belgilangan maqsadlarni mo'ljallab faoliyat ko'rsatishdir.

Shu sababli ham, eng avvalo, ta'limning pedagogik texnologiyasi uchun markaziy muammo bo'lgan – maqsadni belgilash muammosida va ta'limda maqsadli yo'naltirilganlik muammosida to'xtalib o'tamiz.

B.I.Bespalkoning pedagogik texnologiyaning maqsad va vazifalari yetarli darajada tashhizli (diagnostik) qo'yilgan, ya'ni shunchalik aniq va ravshan-ki, ularni amalga oshirish darajasi va ma'lum bir vaqt oralig'ida ularga erishishni kafolatlay oladigan yetarlicha aniq diagnostik jarayon yaratish to'g'risida bir qiymatli xulosa qilish mumkinligi to'g'risidagi fikri jismoniy tarbiya darslari jarayonida tabaqali yondashish texnologiyasini amalga oshirish muhim mexanizm bo'lib xizmat qiladi [3].

Adabiyotlar

1. Абдуллаев А.А., Ханкельдиев Ш.Х. Болалар ва ўсмирлар жисмоний тайёргарлигининг тузилиши. //Республика илмий анжумани материаллари. -Фарғона: 2005. 4-6-б.
2. Айрапетьянц Л.Р. Развитие и положительное использование научного и технического потенциала. //Фан-спортга» -Т.: 2004 № 1 -С. 17-20.
3. Бальсевич В.К., Пьянзин А.И. Организация позитивного контроля за двигательными функциями организма спортсмена. //Теория и практика физической культуры. -М.: 2004. № 6. -С. 32-35

Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini jismoniy tarbiya ta'limi jarayonida o'zlashtirishi qiyin bo'lgan o'quvchilarga tabaqalashtirilgan holda mashg'ulotlarni tashkil qilish texnologiyasi bo'yicha metodik tavsiyalar yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье излагаются методические указания и рекомендации по организации аудиторных занятий с учащимися общеобразовательных средних школ которые не в состоянии освоить процесс физического воспитания.

РЕЗЮМЕ

SUMMARY

The article outlines methodological guidelines and recommendations for the organization of classroom activities, with the students of general secondary educational schools, who are unable to master the physical education process.

АВСТРАЛИЯ МАТЕРИГИН ОҚЫТЫҰДА ИНТЕРАКТИВ МЕТОДЛАРДАН ПАЙДАЛАНЫҰ УСЫЛЛАРЫ

Г.Жиемуратова - үлкен оқытыушы

Әжсинияз атындағы НМПИ жанындағы Халық билимлендириу хызметкерлерин қайта таярлау
хәм олардың қәнигелигин арттырыу аймақтық орайы

Таянч сўзлар: китъа, метод, эндемик, саванна, табиат зонаси, диктант, инновацион технология.

Ключевые слова: материк, метод, эндемик, саванна, природная зона, диктант, инновационная технология.

Key words: continent, method, endemic, savanna, nature zone, dictation, innovation technology.

Хәзирги ўақытта тәлим методларын жетилистириуде тараўдағы тийкарғы бағдарлардан бири инновациялық технологияларды оқыў процесине енгизиўден

Y.K.Babanskiy o'quvchilarning o'zlashtirmasligini oldini olish bo'yicha umumta'lim maktab muammosini hal etishda ta'lim jarayoniga tabaqalashtirishgan yondashuvni ta'minlashni taklif etadi. U o'quvchilarning o'zlashtirmasligini oldini olish maqsadida quyidagi tabaqalashtirishgan yondashuv mezonlarini aniqlagan:

- tarbiyaviy tadbirlar kompleksi;

- o'zlashtirish darajasi past bo'lgan o'quvchilarni jamoat ishlariga, turli to'garak ishlariga va shu singarilarga faol jalb etish;

- jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda o'zlashtirish darajasi past bo'lgan o'quvchilarga zarur yordam ko'rsatish (ularni ilg'or o'quvchilarga birlashtirib qo'yish).

Darhaqiqat jismoniy tarbiya dars jarayoni davomida o'zlashtirish past bo'lgan o'quvchilarga tabaqali yondashishda quyidagi choralarni qo'llash zarur:

1. O'quvchilar tayyorgarligini nazorat qilib so'rov o'tkazish paytida do'stona munosabatlar atmosferasini yaratish kerak. Javobga tayyorlanish uchun ancha ko'proq vaqt ajratish kerak. Javob berish paytida ko'rgazmali qurollardan foydalanishga ruxsat berish lozim. Albatta birinchi muvaffaqiyatlarni rag'batlantirish dardor.

2. Yangi materialni bayon qilish jarayonida imkoni boricha tez-tez o'quv materialini tushunish darajasini aniqlab turish zarur. Ko'rgazmali qurollarni namoyish etishda yordamchi sifatida jalb etish, muammoviy ta'lim jarayonida ko'proq suhbatga tortish zarur.

3) O'quvchilarning mustaqil ish paytlarida murakkab topshiriqlarni aniq bosqichlarga bo'lish va o'quvchilar faoliyatini diqqat bilan kuzatish, yo'l qo'yilgan tipik xatolarni aniqlash, ijobiy momentlarni qayd etish lozim.

4) O'quvchilarning darsdan tashqari mustaqil shug'ullanishlari uchun maxsus mashqlar tanlash hamda topshiriqlarni bajarish tartibini o'qituvchi tomonidan batafsil tushuntirib berish muhim ahamiyat kasb etadi.

Jismoniy tarbiya darslari jarayonida tabaqali yondashish o'quv fani maqsadlarini har qanday taksonomiya asosida aniqlashtirish ikki bosqichda amalga oshiriladi. Birinchi bosqichda fanning maqsadlari belgilansa, ikkinchi bosqichda joriy, kundalik faoliyatning maqsadlariga ajratiladi. Bu o'qituvchi tomonidan o'zlashtirishi zaif bo'lgan o'quvchilarga tabaqali yondashishni amalga oshirishda va shu munosabat bilan u kerakli mos tayyorgarlikdan o'tishida asosiy vosita hisoblanadi.

Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini jismoniy tarbiya ta'limi jarayonida o'zlashtirishi qiyin bo'lgan o'quvchilarga tabaqalashtirilgan holda mashg'ulotlarni tashkil qilish texnologiyasi bo'yicha metodik tavsiyalar yoritilgan.

ибарат. Бүгинги күни барлық пән оқытыушылары сабақ процесинде инновациялық технологиялардан пайдаланып өтиүге хәрекет етпекте. Улыўма орта билим

беріу мектептерінде оқыу процесінің сыпаты көп себептерге байланысмы болып, олар арасында оқытудың усыл хám методлары да шешіуші әхмийетке иіе [2]. Методлар хám усыллар оқыушыларда билимлерди аңлы хám терең өзлестіріуіне, олардың өз бетінше дөретіушілик активилигин рауажландыруға жаксы тәсир көрсетеді. Бул метод хám усыл түсиниклери өз ара бир-бирине байланысмы, себеби, олардың хәр бири метод сыпатында да усыл сыпатында да көриниске иіе болады. Бүгинги күнге келип педагогика әмелиятында оқытуу усыллары хám методлардың жүдә көп түрлерин ушыратамыз. Метод хám усылларды таңлауда оқытуушы дәслеп түрли шәраятларды, оқытылатуғын пәннің характери, балалардың жас өзгешеликтери хәттеки олардың алдыңғы билим дәрежесин де есапка алыуы лазым.

Улыума орта билим беріу мектеби географиясында МБС хám оқыу бағдарламасында оқыушылардың үйреніп өзлестіріуі керек болған билим, көнликпе хám укыпшылықтары белгилеп берілген. География пәни оқытушылары усы билимлерди оқыушыларға сабақ дауамында яки класстан тыс жұмыслар аркалы хәр қыйлы метод хám усыллар аркалы жеткеріп береді. Сонлықтан да, пән оқытушыларынан өз бетінше көбирек излениуін, қосымша мағлыұматлар аркалы өзіннің билим дәрежесин арттырып барыуы лазым. География сабақларында педагогикалық технологияларды қолланыу оқыушылардың география пәни бойынша бар болған билим дәрежесі менен белгиленеді. Сонда ғана қолланып атырған технология бар болған билимлердің тереңлестіуіне хám бекемлеуіне алып келеді. Улыума орта билим беріу мектептерінде 6-классларда материклер хám океанлар тәбийий география курсы бойынша оқыушыларға билим бериледі. Оқыушылардың 5-класстағы «Тәбийий география басланғыш курсы»нда алған улыума географиялық түсиниклери «Материклер хám океанлар» тәбийий географиясы курсын оқыту дауамында бекемленеді, анықластырылады хám де оларда бир қанша кеңірек түсиниклер пайда болады [1]. Сонлықтан бул курсты оқыту дауамында оқытушы берілген материалларды избе-из хәр қыйлы методлар аркалы тереңірек түсинидіріу аркалы оқыушылардың билимин арттырып барыуы лазым. Мысалы: «Австралияның географиялық орны, изертлениу тарийхы, геологиялық дүзиліси, пайдалы қазылмалары, Рельефи» темасын оқыту барысында оқыушылардың таза тема бойынша мағлыұматларды еле де кеңірек түсиніуі ушын сабақтың әмелият басқышында «Класстер» методынан төмендеги көринисте пайдаланыуымыз мүмкин:

Бул метод аркалы оқыушылар Австралия материгин басқа материклерден айырмашылықтарын, оның өзине тән тийкаргы өзгешеликтерин хám материктің характерли белгилери хәққындағы мағлыұматларды өзлестіріу аркалы басқа материклер менен салысты-

руу көнликпелери қәлиплеседі. Соның менен бирге оқыушыларда белгилі бир объект әтирапында пикир леу көнликпелери де қәлиплеседі.

Материклер хám океанлар географиясын оқытууда географиялық диктанттардан пайдаланыу да үлкен роль ойнайды. География сабақларында диктанттардан пайдаланыудың әхмийети бул оқыушылардың географиялық ой-өрісин кеңейтеді, олардың өз бетінше излениуіне хám пикирлеуіге үйретеді. Географиялық диктанттар аркалы оқыушылардың географиялық атама хám атларды, объектлердің жайласқан орнын яки материклердің өзине тән өзгешеликтери бойынша ийелеген билим, көнликпе хám укыпшылықтарын тексеріуде пайдаланыуымыз мүмкин. Географиялық диктанттарды ири темалар яки баптарды өтип болғаннан кейін шөлкемлестіріуіміз мүмкин. Мысалы: Австралия материгин жуумақлағаннан соң диктанттардан төмендеги көринисте пайдалансақ болады:

Географиялық диктант:

1. Австралияның ең үлкен дәрйасы - (Муррей)
2. Австралияның ең узын дәрйасы - (Дарлинг)
3. Дәрйалардың курғак өзенлеринин аталыуы- (криклер)
4. Австралияның ең үлкен көли - (Эйр-Норт)
5. Австралияның арқа бөлимлерин ийелеген тәбият зонасы - саванналар)
6. Австралияның майданына қарай үлкен аймақты ийелеген тәбият зонасы - (Шөл)
7. Қалың шеңгелзарлар не деп аталады - (скреб)
8. Белгилі бир орынға тән болған организмлерди не деп атайды - (эндемик)
9. Ең көп санлы хám хәр қыйлы группаға тән қалталы хайуанлардан - (кенгру)
10. Бизиңше бул хайуанның атамасы «суу ишпеймен» деген мәнисти аңлатады - (Коала)

Солай етип географиялық диктанттар аркалы оқыушылар сабақтықтағы текстлер менен ислеседі, тема бойынша қосымша мағлыұматларға иіе болады хám Австралия материгинин басқа материклерден айырмашылықтары менен танысады.

Буннан тысқары Австралия материгин үйрениуде Венн диаграммасынан да пайдаланыуымызға болады. Венн диаграммасы-график көринисте болып, алынған нәтийжелерди улыұмаластырып, олардан бир жуумақ шығарыуға, еки яки оннан артық предметти (көринис, факт, түсиник) анализ қылуы хám үйрениуде қолланылады. Бул диаграмма бойынша теманың басқа пәнлер менен байланыслығын, өтилген теманың таза тема менен байланысмы тәрепин ашып беріуде қолланылады. Мысалы: Австралия материгин үйрениу барысында алдын үйреніп шығылған Африка материги менен салыстырып төмендеги көринисте алып барылуы мүмкин:

Бунда оқыушылар жуплықларда бирлесіп Африка материгин Австралия материги менен салыстырып өзлеринин шеңберлерин толтырады хám ортасына еки материктің уқсас тәрептерин көрсетіп береді. Бундай салыстырыушы тапсырмалар оқыушылардың өз бетінше излениуін, материклерди бир-бири менен

айырмашылықтарын хэм оларды анализ қылыў көнликпелерин раўажландырады. Жуўмақтастырып айтатуғын болсақ, сабақ процесинде интерактив методлардан пайдаланыў сабаққа қойылған мақсетке ерисийде үлкен әмийетке ийе. Себеби, жоқарыдағы

көрсетип өтилген интерактив методлардан пайдаланып оқыўшыларға тапсырмалар бериў арқалы олардың сабақ барысына актив қатнасын тәмийинлеўге, оқыўшылардың өз бетинше излениўине хэм сыпатлы билим алыўына ерисемиз.

Әдебиятлар

1. Даринский А.В. "Географияни ўқитиш методикаси". -Тошкент: 1964.
2. Мавлонова Р., Тураева О., Холиқбердиев К. -Т.: "Педагогика". 2010.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада умумий ўрта таълим мактабларида Австралия китъасини ўқитишда «Кластер», «Географик диктант» ва «Венн диаграммасы» методларидан фойдаланиб ўқитиш орқали ўқувчиларнинг мустақил ишлаш, солиштириш ва таҳлил этиш қобилиятларини ўстириш усуллари кўрсатиб ўтилган.

РЕЗЮМЕ

В статье показаны методы обучения учащихся общеобразовательных школ по теме «Материк Австралия» с помощью таких приёмов интерактивного метода как «Кластер», «Географический диктант» и «Диаграмма Венна» которые способствуют повышению знаний самостоятельно работать, анализировать и сравнивать

SUMMARY

The article is devoted to research the methods of teaching the continent Australia with the help of such techniques of the interactive method as "Cluster", "Geographical dictation" and "Venn diagram" that promote to improve pupils' skills like working individually, to analyze and compare.

INFORMATION TECHNOLOGIES IN ENGLISH CLASSES

F.T.Kaipbergenova – assistant teacher

Nukus state pedagogical institute named of Ajinivaz

Tavanch so'zlar: axborot va kommunikatsiya texnologiyalari, motivatsiya, yondashuv, elektron darsliklar, qulay o'quv muhiti, madaniyatlararo muloqot.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, мотивация, подход, электронный учебник, комфортная учебная среда, межкультурная коммуникация.

Key words: information and communication technologies, motivation, approach, electronic textbook, comfortable learning environment, intercultural communication.

We live in such times when the rapid development of information and communication technologies generates a number of radical changes in our lives, including in the educational process. The positions of the English language in the world as the leading means of international communication are associated primarily with the rapid development of high technologies, economics, and PR - technologies. This strengthens the motivation of students who wants to learn English as the main language of intergovernmental communication and scientific research. Currently, foreign languages, primarily the English language, are required solely functionally, for use in various areas of society as a means of real communication with people from other countries.

One of the main goals of foreign language lessons is the formation of communicative competence, i.e. abilities and readiness to carry out foreign language interpersonal and intercultural communication. According to modern scholars (Polat E.C.), in order to form communicative competence it is not enough to saturate the lesson with communicative exercises, it is important to give students the opportunity to think, solve any problems, talk about possible ways of solving these problems so that students focused on the content of their utterance, so that the focus was on thought, and the language appeared in its direct function - the formation and formulation of their thoughts [1:17].

The main idea of this approach is to teach foreign language shifting the focus from performing various types of exercises to the active thinking activities of students, which require possession of certain language tools for their design. The communicative approach is able to prepare the student for spontaneous communication in a foreign language.

In the methodology of teaching foreign languages, various means of developing communication skills are known, our experience is connected with the use of information technologies. However, the question arises: how to use the potential of information and communication technologies to develop students' foreign language communicative competence, how to introduce new technological means optimally and organically into the English language lesson, giving the lesson entertainment, emotional coloring and not breaking its logical structure?

In our work, we proceeded from the fact that in the case of using different variants of combining information technologies as a way to solve communicative tasks, we can

achieve optimization of the educational process, the result of which will be mastering students' skills in speaking, enhancing and stimulating their cognitive activity and improving the quality of academic performance.

We have looked through several types of lessons, the classification of which laid the principles:

- "from simple to complex": the gradual complication of the used elements of information and communication technologies;
- taking into account the age characteristics of children, the level of their language skills;
- individualization and differentiation of education.

The first type of class in a computer class is a regular lesson on a topic when a computer is used in demo mode. Computer presentations can be included in the lesson at all stages of working with educational material. For example, the lesson "Vacation of my dream" is aimed at consolidating and activating lexical material, which is accompanied by showing a presentation on different types of recreation, rules for constructing and using sentences with expressions of confidence and probability. The final stage of the lesson is a role-playing game in which the students must convince each other to choose one or another kind of rest, this task is also performed by the students with a slide. The advantages are obvious: visibility (animation and colorful design), reusable.

The second type is a lesson using electronic textbooks and computer programs. Electronic textbooks are used ("Professor Higgins"), CDs included in the "Way Ahead" teaching materials, as well as different computer-based gaming programs. Electronic textbooks allow you to independently study the lesson material, perform training exercises for its activation, and pass tests to identify the level of the learned material. Moreover, some electronic textbooks contain of multi-level tests, the student each time trying to cope with the tasks of a higher level. And the student is assessed in such cases not by a teacher, but by a computer. The teacher cares about creating favorable conditions for the development of students' individuality, for independent work, about developing self-esteem among students, about a comfortable learning environment.

Electronic textbooks and computer programs are productively used in the introduction, consolidation and revitalization of educational material. Electronic textbooks and computer programs are clearer and more attractive for stu-